Lieta Nr. A43007118
Lietas arhīva Nr. A43-0054-19/20
ECLI:LV:ADAT:2019:0125.A43007118.4.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2019. gada 25. janvārī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Lauma Paegļkalna,
tiesneši Kaspars Berķis un Māris Birzgalis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz sabiedrības ar ierobežotu atbildību "BALTSTOR" un sabiedrības ar ierobežotu atbildību "LENOKA SIA" pieteikumu par Konkurences padomes 2018. gada 9. marta lēmuma Nr. E02-4 atcelšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Konkurences padome ar 2018. gada 9. marta lēmumu Nr. E02-4 konstatēja Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu līdzpieteicēju sabiedrības ar ierobežotu atbildību "BALTSTOR" (turpmāk arī – SIA "BALTSTOR") un sabiedrības ar ierobežotu atbildību "LENOKA SIA" (turpmāk arī – SIA "LENOKA") (turpmāk abas kopā arī – mazumtirgotāji) darbībās, uzlika par tiesisko pienākumu SIA "BALTSTOR" un SIA "LENOKA" izbeigt konstatēto pārkāpumu, kas izpaužas kā netaisnīgu un nepamatotu sankciju piemērošana pārtikas preču piegādātājiem, kā arī noteica SIA "BALTSTOR" naudas sodu 13 533 *euro* un SIA "LENOKA" – naudas sodu 60 487 *euro*.

[2] Lēmumā konstatēts, ka SIA "BALTSTOR" – mazumtirdzniecības kooperācija, kurā citastarp ietilpst arī SIA "LENOKA", – piemērojusi netaisnīgas un nepamatotas sankcijas, proti, soda naudu par nepilnīgu preču piegādi (vai preču nepiegādāšanu vispār) 10 līdz 100 % apmērā no nepiegādāto preču summas un soda naudu par cenu neprecizitātēm preču pavadzīmēs 10 līdz vairāk nekā 100 % apmērā no pamatparāda (kontroles piegādes cenas) summas, pret trīs piegādātājiem (akciju sabiedrību "Dobeles dzirnavnieks" (turpmāk – AS "Dobeles dzirnavnieks"), SIA "Gaļas nams-Ādaži" un akciju sabiedrību "RĪGAS DZIRNAVNIEKS" (turpmāk – AS "RĪGAS DZIRNAVNIEKS")) vismaz 30 epizodēs par kopējo summu 3 286,74 *euro* piecu līdz deviņu mēnešu ilgā laika periodā no 2016. gada 1. janvāra, savukārt SIA "LENOKA" – pret 12 piegādātājiem (akciju sabiedrību "SIERA NAMS" (turpmāk – AS "SIERA NAMS"), akciju sabiedrību "HKScan Latvia" (turpmāk – AS "HKScan Latvia"), sabiedrību ar ierobežotu atbildību "EUGESTA un Partneri" (turpmāk – SIA EUGESTA un Partneri"), akciju sabiedrību "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS" (turpmāk – AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS"), SIA "Rīgas Piensaimnieks", SIA "Sanitex", sabiedrību ar ierobežotu atbildību "FOREVERS" (turpmāk – SIA "FOREVERS"), sabiedrību ar ierobežotu atbildību "VOLDEMĀRS" (turpmāk – SIA "VOLDEMĀRS"), sabiedrību ar ierobežotu atbildību "LĀČI" (turpmāk – SIA "LĀČI"), sabiedrību ar ierobežotu atbildību "Latvijas Piens" (turpmāk – SIA "Latvijas Piens"), akciju sabiedrību "LIDO" (turpmāk – AS "LIDO"), sabiedrību ar ierobežotu atbildību "BALTĀ BURA" (turpmāk – SIA "BALTĀ BURA")) vismaz 80 epizodēs par kopējo summu 12 972,39 *euro* viena līdz 14 mēnešu ilgā laika periodā no 2016. gada 1. janvāra. Turklāt izlases veidā lietā iegūtā informācija par SIA "BALTSTOR" un SIA "LENOKA" piemērotajām sankcijām piegādātājiem liecina par abu mazumtirgotāju sistemātisku rīcību netaisnīgu un nepamatotu sankciju piemērošanā.

Lēmums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[2.1] Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktā paredzēts aizliegums pārtikas preču mazumtirgotājam noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu piegādātājiem. Ievērojot to, ka minētais likums regulē attiecības, kurās mazumtirgotājam piemīt iepirkuma vara attiecībā pret piegādātāju, norādītās tiesību normas kontekstā sankcijām, kuras paredz vai piemēro mazumtirgotājs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām kā ar konkrēto līguma vai tā atsevišķu noteikumu pārkāpumu, tā arī ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un mazumtirgotājs tās nedrīkst izmantot, lai gūtu papildu regulārus ienākumus, izmantojot savu varu pār piegādātājiem.

[2.2] SIA "BALTSTOR" sadarbības līgumos ar piegādātājiem (kuru noteikumi attiecas arī uz SIA "LENOKA")

ietvertais nosacījums, ka līguma noteikumu pārkāpumu gadījumā piegādātājam ir pienākums samaksāt taisnīgas un pamatotas sankcijas, nav skaidrs un nepārprotams. Lai arī šāda nosacījuma iekļaušana līgumos pati par sevi nav pārkāpums, tomēr konkrētajā gadījumā tā ir ļāvusi abiem mazumtirgotājiem piemērot patvaļīgas sankcijas piegādātājiem.

[2.3] Mazumtirgotāju rīcība, piegādātājiem izrakstītajos faktūrrēķinos par nepamatoti aprēķināto soda naudu norādot iespējamās sekas rēķina neapmaksāšanas gadījumā (vienpusēja ieskaita veikšana) un veicot vienpusēju ieskaitu izrakstītā faktūrrēķina apmaksai, liecina par mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu attiecībā pret piegādātājiem un nepamatotu līdzekļu iegūšanu no tiem.

[2.4] Sadarbības līgumos ietvertais piegādātāja pienākums brīdināt mazumtirgotāju par preču nepiegādi noteiktā termiņā ir faktiski neizpildāms, jo līgumos noteiktais termiņš brīdināšanai nav samērīgs ar termiņu, kurā mazumtirgotājs faktiski veic preču piegādes pasūtījumu (piemēram, tikai dienu iepriekš). Šāda noteikuma iekļaušana līgumos ir nepamatota un rada mazumtirgotājam iespējas gūt nepamatotus papildu ienākumus.

Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma izpratnē mazumtirgotāju piemērotās sankcijas piegādātājiem par nepilnīgu preču pasūtījuma izpildi (kuras pārsniedz 10 % no nepiegādāto preču vērtības) nevar tikt uzskatītas par taisnīgām un pamatotām. Arī gadījumos, kad piegādātājs nav veicis preču piegādi vispār, līgumsodam jābūt samērīgam ar mazumtirgotājam nodarīto kaitējumu un nepiegādāto preču vērtību, un mazumtirgotājam jāspēj pamatot piemērotā līgumsoda apmērs. Konkrētajā gadījumā mazumtirgotāji to nav darījuši. Sankcijas uzskatāmas par nepamatotām arī gadījumos, kad tās anulētas, veicot vienpusēju ieskaitu vai vienojoties ar piegādātāju par iepriekš neplānotām preču akcijām.

[2.5] Kaut arī sadarbības līgumos piegādātājiem formāli paredzēta iespēja novērst kļūdu gadījumā, kad preču pavadzīmē norādītas nepareizas cenas, tomēr faktiski piegādātājs šādu kļūdu nevar novērst, jo par to uzzina, tikai saņemot mazumtirgotāju izrakstītos faktūrrēķinus par soda naudas piemērošanu.

Mazumtirgotāju aprēķinātais līgumsods par cenu neprecizitātēm preču pavadzīmēs ir nepamatots un netaisnīgs, jo aprēķins veikts nevis no pamatparāda summas – kontroles piegādes cenas, par kuru mazumtirgotājs un piegādātājs ir vienojušies sadarbības līgumā, bet gan faktiskās piegādes cenas, kas norādīta pavadzīmē. Tā kā cenu neprecizitātes pavadzīmēs faktiski vienmēr rodas gadījumos, kad preci ir paredzēts piegādāt par akcijas cenu, taču pavadzīmē norādīta regulārā cena, kas ir lielāka par akcijas cenu, tad faktiski piemērotais soda naudas apmērs ir lielāks nekā 10 % no pamatparāda summas un ļauj mazumtirgotājam, piemērojot šādu soda naudu, nepamatoti gūt lielākus ienākumus.

Turklāt mazumtirgotāji nav veikuši visus savā atbildības jomā ietilpstošos pasākumus, lai novērstu neprecīzu cenu norādīšanu preču pavadzīmēs. Paši mazumtirgotāji preču pasūtījumos nenorāda pasūtīto preču cenas, tālab piegādātājiem, komplektējot pasūtījumus, var rasties objektīvas kļūdas.

[3] Līdzpieteicējas vērsās Administratīvajā apgabaltiesā ar pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu.

Prasījums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[3.1] Līdzpieteicējas piekrīt, ka sadarbības līgumos ar piegādātājiem ietvertais nosacījums par piegādātāja apņemšanos maksāt pamatotu un taisnīgu līgumsodu līguma noteikumu pārkāpumu gadījumā, nekonkretizējot līgumsoda apmēru, varētu nebūt pietiekami skaidrs un saprotams. Tomēr tas pats par sevi neliecina, ka līdzpieteicējas līgumsodus nosaka nepamatoti un netaisnīgi. Katra konkrēta pārkāpuma gadījumā piegādātājam ir tiesības izteikt iebildumus gan par pārkāpuma faktu kā tādu, gan par līgumsoda piemērošanu un/vai apmēru. Proti, pretenzijas nosūtīšana piegādātājam pēc būtības vērtējama kā priekšlikums samaksāt līgumsodu vai izteikt iebildumus par to. Praksē līgumsods vai nu tiek samaksāts (ja piegādātājs tam piekrīt un to atzīst par pamatotu), vai arī puses savstarpēji vienojas par tā samazināšanu, atcelšanu vai saistību savstarpējo ieskaitu. Visos gadījumos līgumsoda samaksa vai savstarpēju saistību ieskaits notiek tikai pēc piegādātāja piekrišanas vai iebildumu izvērtēšanas, apspriešanas un galīgas vienošanās panākšanas, proti, ar piegādātāja piekrišanu, nevis vienpusēji un patvaļīgi, kā to uzskata Konkurences padome. Konstatējot pārkāpumu līdzpieteicēju darbībās, Konkurences padome nav ņēmusi vērā, ka lielā daļā gadījumu piegādātāji ir piekrituši gan savam pārkāpumam, gan aprēķinātajam līgumsodam un to labprātīgi samaksājuši.

[3.2] Sadarbības līgumi ar piegādātājiem ir noslēgti pušu vienošanās rezultātā, un neviens līguma nosacījums tajos netiek iekļauts vienpusēji. Piegādātāji kā nozares profesionāļi ir izvērtējuši līgumu nosacījumus, tos atzinuši par izpildāmiem un, paužot brīvu gribu, noslēguši līgumus ar mazumtirgotājiem. Konkurences padomes atsaukšanās uz līgumu noslēgšanu "baiļu faktora" ietekmē ir pieņēmums, kas nav objektīvi izvērtēts un pamatots mazumtirgotāju attiecībās ar konkrētajiem piegādātājiem. Līdz ar to nepamatots ir Konkurences padomes viedoklis, ka sadarbības līgumos ietvertais nosacījums par piegādātāja tiesībām savlaicīgi informēt mazumtirgotāju par preču nepiegādi ir faktiski neizpildāms un vienpusēji uzspiests piegādātājiem.

[3.3] Piegādātāja tiesības pārtraukt preču piegādi vai atteikties no preču piegādes vispār nav tulkojamas kā piegādātāja tiesības atteikties pildīt jau noformētu pasūtījumu, bet gan uzskatāmas par piegādātāja ārkārtas tiesībām izņēmuma gadījumos, ja to realizēšanai ir svarīgs iemesls. Ja piekristu Konkurences padomes pozīcijai par attiecīgā līguma nosacījuma nepamatotību, tad būtu jāsecina, ka mazumtirgotājiem ir jānodrošina piegādātājiem neierobežots komforta līmenis ar iespēju bez nopietna iemesla nepildīt piegādes pienākumu, savukārt piegādātāji var ignorēt ar piegādes līgumiem uzņemtās saistības un nepildīt tās bez jebkādām ekonomiskām sekām.

[3.4] Piegādātājam jau pirms pasūtījuma izpildes ir zināma preces cena, kas norādīta līgumā ar mazumtirgotāju vai par kuru puses ir vienojušās, un piegādātājam ir līgumisks pienākums preču pavadzīmē norādīt pareizu – abpusēji nolīgtu un piegādātājam zināmu – cenu. Tomēr piegādātāji vairāku gadu garumā sistemātiski rīkojas negodprātīgi, preču pavadzīmēs norādot būtiski lielāku preces cenu par to, par kuru mazumtirgotāji un piegādātāji ir iepriekš vienojušies, ar mērķi saņemt

lielāku atlīdzību.

Kļūdains un neloģisks ir Konkurences padomes secinājums, ka piegādātājs faktiski nevar novērst kļūdu gadījumos, kad pavadzīmē norādīta nepareiza cena, jo tas par šādu kļūdu uzzina, tikai saņemot mazumtirgotāja izrakstīto rēķinu par soda naudas piemērošanu. Piegādātājs nevar nezināt pats par savu pārkāpumu. Piegādātāji arī nekad nav izteikuši mazumtirgotājiem iebildumus par to, ka viņiem nav iespējams preču pavadzīmēs norādīt pareizu preces cenu un ka šāds sadarbības līgumu nosacījums būtu neizpildāms. Paši piegādātāji ir atzinuši, ka nepareizas cenas preču pavadzīmēs parasti tiek norādītas cilvēciskā faktora, nepietiekamu vai pārāk lielu procesā iesaistīto darbinieku skaita, liela pasūtījuma apjoma, kļūdu datorprogrammā vai citu apstākļu dēļ, citiem vārdiem – pašu vainas dēļ. Turklāt saskaņā ar sadarbības līgumu noteikumiem piegādātājiem ir iespēja pašiem novērst savu kļūdu līgumā noteiktā laikā, pirms mazumtirgotājs ir izteicis pretenziju vai piemērojis sankciju. Faktiski prakse, kad piegādātās preces tiek pieņemtas, kaut arī preču pavadzīmēs ir norādītas nepareizas cenas, ir īpaši pretimnākoša piegādātājiem.

Tāpat nav nekāda pamata Konkurences padomes uzskatam, ka līdzpieteicējām būtu pienākums preču pasūtījumos norādīt preces cenu. Tā kā tieši SIA "BALTSTOR" visu mazumtirdzniecības kooperācijas dalībnieku uzdevumā vienojas ar piegādātājiem par preču cenu, katram atsevišķam pasūtītājam pasūtījuma noformēšanas brīdī var nemaz nebūt zināma aktuālā preces piegādes cena.

[3.5] Konkurences padome lēmumā ietvertajās aprēķinu tabulās nepamatoti iekļāvusi mazumtirgotāju aprēķināto kompensāciju par preču cenu starpību (t.i., starpību starp līguma pielikumā vai vienošanās noteikto preces cenu, par kādu piegādātājam ir līgumisks pienākums preci piegādāt mazumtirgotājiem, un preču pavadzīmē norādīto palielināto, līgumam neatbilstošo preces cenu) līgumsoda, ko mazumtirgotāji aprēķinājuši piegādātājiem, kopsummā. Šādas kompensācijas vienīgais mērķis ir nodrošināt, ka piegādātājs atmaksā mazumtirgotājam bez tiesiska pamata preču pavadzīmē norādītās preces cenas starpību ar piegādes līgumā vai vienošanās norādīto cenu. Savukārt mazumtirgotāju aprēķinātais līgumsods (10 % apmērā no preču piegādes cenas) atbilst līgumsodam Civillikuma izpratnē, proti, pilda vairākas funkcijas – soda un preventīvi ietekmē piegādātājus, sekmējot līguma noteikumu ievērošanu nākotnē, kā arī kompensē vai samazina mazumtirgotāju zaudējumus. Tādējādi Konkurences padomes aprēķina metode, pieskaitot līgumsoda summai kompensāciju par cenu novirzi un šo matemātisko kopsummu nodēvējot par kopējo līgumsodu, ir nepamatota un kļūdaina. Attiecīgi kļūdaini ir arī šīs metodes piemērošanas rezultātā izdarītie secinājumi, ka mazumtirgotāju aprēķinātā līgumsoda apmērs par saistību nepienācīgu izpildi pārsniedz Civillikumā noteikto līgumsoda maksimālo apmēru – 10 %.

[3.6] Līdzpieteicējas piekrīt, ka gadījumos, kad piegādātājs preču pavadzīmē norādījis nepareizu preces cenu, līgumsodu būtu pareizi aprēķināt no piegādes līgumā vai vienošanās noteiktās preces cenas, kura ir saistoša pusēm un ir uzskatāma par pamatparādu jeb neizpildīto saistību summu, nevis no piegādātāja pavadzīmē kļūdaini norādītās, piegādātāja mākslīgi palielinātās preces cenas. Tomēr nevar piekrist, ka šādas nebūtiskas aprēķina metodes kļūdas dēļ visi aprēķinātie līgumsodi pilnā apmērā būtu automātiski atzīstami par nepamatotiem un netaisnīgiem. Šādā gadījumā par nepamatotu varētu atzīt nepareizi aprēķināto līgumsoda proporcionālo daļu. Turklāt piegādātāji nekad nebija izteikuši līdzpieteicējām iebildumus par šādu līgumsoda aprēķina metodi, un līdzpieteicējas par to uzzināja, tikai saņemot Konkurences padomes 2018. gada 1. februāra paziņojumu. Tāpat ņemams vērā, ka piegādātāji nav cietuši zaudējumus nepareizās līgumsoda aprēķina bāzes dēļ, jo būtiska daļa sākotnēji aprēķināto līgumsodu, pusēm vienojoties, ir anulēti vai ievērojami samazināti. Līdzpieteicējas ir informējušas Konkurences padomi par apņemšanos grozīt līgumsodu aprēķināšanas metodiku, taču padome to nav ņēmusi vērā, izvērtējot lietderīgumu naudas soda piemērošanai līdzpieteicējām.

[3.7] Nav saprotams Konkurences padomes pamatojums secinājumam, ka līdzpieteicēju aprēķinātais līgumsods piegādātājiem gadījumos, kad preces nav piegādātas, 100 % apmērā no pamatparāda (nepiegādāto preču vērtības) ir nepamatots un netaisnīgs. Civillikuma normas līguma saistību neizpildes gadījumā neparedz līgumsoda apmēra ierobežojumus. Tāpat nav nozīmes Konkurences padomes norādei, ka lietā nav pierādījumu par to, ka līdzpieteicējas būtu cietušas zaudējumus tādā apmērā, kas attaisnotu līgumsoda piemērošanu 100 % apmērā no nepiegādāto preču vērtības, jo Civillikuma normas neparedz, ka līgumsoda apmērs būtu aprobežots ar zaudējumu lielumu. Turklāt ņemams vērā, ka parasti nepiegādāto preču vērtība ir tik neliela (vien dažu *euro* apmērā), ka pat šāds līgumsoda apmērs nesedz tā aprēķināšanas un citas administratīvās izmaksas, kā arī līdzpieteicējām netieši nodarītos zaudējumus un negatīvās sekas (piemēram, neveiktie pirkumi, negūtie ienākumi, pircēju maldināšana par nenopērkamām akcijas precēm, pircēju neapmierinātība, lojalitātes zudums un aizplūšana). Savukārt vēl mazāka līgumsoda piemērošana, kas faktiski būtu tikai dažu centu apmērā, būtu bezjēdzīga un nesasniegtu nevienu no Civillikumā nostiprinātā līgumsoda institūta mērķiem (proti, līgumsods nepildītu ne sodošu, ne zaudējumus sedzošu, ne preventīvu funkciju), jo piegādātāji nesajustu nekādas līgumsoda ekonomiskās sekas un netiktu stimulēti turpmāk pildīt līguma saistības. Šādos apstākļos līdzpieteicēju ieskatā līgumsods pat 100 % apmērā no pamatparāda ir taisnīgs un samērīgs.

[3.8] Konkurences padome līdzpieteicēju iesniegtos paskaidrojumus un papildu pierādījumus vērtējusi formāli, neobjektīvi un vienpusēji.

[3.9] Līdzpieteicējas informēja Konkurences padomi par vairāku būtisku izmaiņu veikšanu (un apņemšanos veikt izmaiņas) saistībā ar līgumsodu regulējumu sadarbības līgumos, to aprēķināšanu un piemērošanu, kā arī apņemšanos izvērtēt iespēju uzņemties arī citus tiesiskus pienākumus, ja Konkurences padome tādus noteiktu līdzpieteicējām, un lūdza Konkurences padomi pieņemt lēmumu par lietas izpētes izbeigšanu un tiesisku pienākumu uzlikšanu līdzpieteicējām. Tomēr Konkurences padome šādu lēmumu nepieņēma, un pārsūdzētajā lēmumā nav nekādu lietderības apsvērumu, kādēļ līdzpieteicējām piemērojams naudas sods, ja padomes mērķis – līdzpieteicējām pārveidot līgumsodu sistēmu – tika sasniegts jau pirms pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas.

[4] Paskaidrojumos par pieteikumu Konkurences padome to uzskata par nepamatotu, pamatojoties uz pārsūdzētajā lēmumā paustajiem apsvērumiem.

Papildus uzsvērts turpmāk minētais.

[4.1] Līdzpieteicējas pieteikumā mazumtirgotāju un piegādātāju tiesiskās attiecības salīdzina ar civiltiesiskām attiecībām, kurās abas līgumslēdzējpuses ir līdzvērtīgi darījumu partneri. Tomēr mazumtirgotājiem ir iepirkuma vara attiecībā pret piegādātājiem, un mazumtirdzniecības tīkli attiecībās ar piegādātājiem parasti ir spēcīgākā darījuma puse, kura var uzspiest piegādātājiem savus noteikumus. Tieši ar šādu mērķi – ierobežot mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem – ir pieņemts Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums.

[4.2] Piegādātāji "baiļu faktora" ietekmē, proti, baidoties pazaudēt būtisku savu preču noieta kanālu, var arī neiebilst pret mazumtirgotāju uzspiestajiem noteikumiem, tostarp līgumsodu piemērošanu. Tomēr tas vien, ka piegādātāji neiebilst pret līdzpieteicēju īstenotajām darbībām pret viņiem, nenozīmē, ka līdzpieteicēju rīcība ir taisnīga un pamatota.

[4.3] Konkurences padome neapgalvo, ka mazumtirgotāji nedrīkst piemērot piegādātājiem līgumsodus par sadarbības līgumu noteikumu pārkāpumiem. Tomēr aizliegts piemērot nepamatotus un netaisnīgus sodus. Lietā iegūtā informācija liecina par līdzpieteicēju sistemātisku praksi šādu līgumsodu piemērošanā. Līdzpieteicējas piemēro līgumsodu par jebkuru līguma noteikumu pārkāpumu, pat to nepārbaudot. Par to liecina apstāklis, ka daļa līgumsodu tiek samazināti, anulēti vai apmaksāti, mazumtirgotājiem vienojoties ar piegādātājiem par preču akcijām vai papildu mārketinga aktivitātēm. Līdzpieteicēju izveidotā kontroles sistēma, saskaņā ar kuru līdzpieteicējas nekavējoties reaģē, ja piegādātājs preču pavadzīmē norādījis nepareizu preces cenu, taču par kļūdu neinformē piegādātāju, un rīcība, labāk izmantojot šādu kontroles sistēmu, nekā pašām preču pasūtījumos norādot pareizu preces cenu, nav uzskatāma par atbilstošu.

[4.4] Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums ir speciālais likums iepretim Civillikumam, un tā piemērošanas rezultātā mazumtirgotāju piemērotajiem līgumsodiem piegādātājiem var tikt noteikti arī stingrāki nosacījumi, nekā paredzēti Civillikumā. Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta interpretāciju līdzpieteicējas ir tikušas informētas vēl pirms lietas ierosināšanas.

[4.5] Kaut arī formāli sadarbības līguma nosacījums, kurš paredz piegādātājam tiesības savlaicīgi brīdināt mazumtirgotāju par preču nepiegādi, varētu šķist pretimnākošs piegādātājam, tomēr lietā iegūtā informācija liecina, ka piegādātājam faktiski nav iespējams piemērot šo līguma nosacījumu, jo preču piegādes pasūtījumi tiek veikti pēc līgumos norādītā termiņa brīdinājuma veikšanai. Turklāt arī gadījumos, kad piegādātājs savlaicīgi brīdinājis mazumtirgotājus par preču nepiegādi, līdzpieteicējas ir aprēķinājušas līgumsodu.

[4.6] Līdzpieteicēju pretenzijas vēstules piegādātājiem nevar tikt vērtētas kā priekšlikumi piegādātājiem samaksāt līgumsodu vai izteikt iebildumus, jo tās pēc satura nepārprotami ir brīdinājumi par nelabvēlīgu seku iestāšanos – parāda piedziņu un līgumsoda ieturējumu no mazumtirgotāju maksājumiem, kas veicami piegādātājiem.

[4.7] Argumentam par līgumsoda faktiskā apmēra (naudas izteiksmē) nebūtiskumu nav nozīmes, jo Civillikums noteic līgumsoda maksimālo apmēru – 10 %, un līgumsods, kas par to ir lielāks, ir prettiesisks. Turklāt mazumtirgotājs nedrīkst izmantot sankcijas, lai iedzīvotos uz piegādātāju rēķina, pat ja līgumsoda ietekme vērtējama kā nebūtiska.

[4.8] No līdzpieteicēju izrakstītajiem faktūrrēķiniem par cenu neprecizitātēm pavadzīmēs nav konstatējams, ka līdzpieteicējas atsevišķi izdalītu kompensāciju par cenu novirzi un līgumsodu par līguma noteikumu pārkāpumu. Pat ja pieņemtu, ka tas ticis darīts, līdzpieteicēju aprēķinātais līgumsods pārsniedz 10 %, jo tas ir aprēķināts no faktiskās preces piegādes cenas, nevis kontroles cenas, par kuru puses ir vienojušās.

[4.9] Līdzpieteicējas nav iesniegušas pierādījumus, kas apliecinātu, ka aprēķinātie līgumsodi nesedz līdzpieteicējām radītos zaudējumus. Tāpat ņemams vērā, ka pašas līdzpieteicējas ir izveidojušas tādu faktūrrēķinu sagatavošanas sistēmu, kas prasa papildu līdzekļus, un nav pamata tās uzturēšanas administratīvos izdevumus prasīt no piegādātājiem.

[4.10] Pretēji līdzpieteicēju norādītajam Konkurences padome ir ņēmusi vērā, ka līdzpieteicējas ir ieviesušas izmaiņas līgumsodu piemērošanas politikā, un ir samazinājusi līdzpieteicējām piemērojamo naudas sodu par 10 %.

[4.11] Līdzpieteicējas lūgumu par lietas izpētes izbeigšanu un rakstveida apņemšanos iesniedza tikai tajā lietas stadijā, kad jau bija iegūti un apkopoti visi lēmuma pieņemšanai nepieciešamie pierādījumi un par tiem informētas arī līdzpieteicējas. Turklāt Konkurences padomei iesniegtajā viedoklī līdzpieteicējas neatzina, ka to rīcība būtu pretrunā Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likumam. Tālab līdzpieteicēju rīcība, lūdzot padomi pieņemt lēmumu par lietas izpētes izbeigšanu un tiesisko pienākumu uzlikšanu līdzpieteicējām, bet vienlaikus iebilstot pret pārkāpumu, ir pretrunīga un neliecina par pārkāpuma apzināšanos un patiesu vēlmi to novērst. Turklāt Konkurences padome vēl pirms lietas ierosināšanas bija konsultējusi SIA "BALTSTOR" par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma normu interpretāciju, tostarp skaidrojot padomes izpratni par to, kādi līgumsodi ir uzskatāmi par taisnīgiem un pamatotiem, ko līdzpieteicējas nav ņēmušas vērā.

[5] Administratīvā apgabaltiesa, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta pirmo daļu, lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[6] Konkurences padome abu mazumtirgotāju darbībās konstatējusi Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu.

Minētā tiesību norma pārtikas preču mazumtirdzniecībā mazumtirgotājiem, par kādiem uzskatāmas arī abas līdzpieteicējas, aizliedz piegādātājam noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu.

[7] Tā kā mazumtirgotājam atbilstoši likuma 5. pantam ir aizliegts veikt darbības, kuras ir pretrunā ar godīgu saimnieciskās darbības praksi un ar kurām piegādātājiem tiek uzlikts mazumtirgotāja darbības risks, noteikti papildu pienākumi vai ierobežotas iespējas brīvi darboties tirgū, tad sankcijas, kas ir pretējas godīgai saimnieciskās darbības praksei un kuras rada nesamērīgu slogu piegādātājam, ir uzskatāmas par netaisnīgām, nesamērīgām un nepamatotām. Citiem vārdiem, kā to pamatoti pārsūdzētajā lēmumā norāda iestāde, sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei, labas ticības principam, un mazumtirgotājs tās nedrīkst izmantot, lai gūtu papildu regulārus ienākumus.

[8] Līdzpieteicējām nešaubīgi ir iepirkuma vara pār piegādātājiem. Tas apstiprinās kaut vai ar to, ka piegādātājas paskaidrojumos Konkurences padomei ir atzinušas, ka vairāki līgumos ietvertie nosacījumi nav izpildāmi vai arī faktiskā līgumu realizēšana apgrūtina līguma noteikumu izpildi (*sk. ierobežotas pieejamības informāciju, piemēram, lietas 26. pielikuma 10., 25., 32., 36., 38., 44. lapā u.c.*). Tieši šādas iepirkuma varas nepienācīgas izmantošanas ierobežošanai ir pieņemts Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums. Tālab var piekrist iestādei, ka starp līdzpieteicējām un to piegādātājiem nepastāv pilnīga privātautonomija, bet to ierobežo mazumtirgotāju pozīcija, padarot zināmā mērā piegādātājus atkarīgus no līdzpieteicējām. Līdz ar to darījumu attiecībām starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem pilnībā nepiemīt civiltiesībām vispārīgi raksturīgā līgumu slēgšanas brīvība. Attiecīgi civiltiesību instrumenti ir piemērojami tiktāl, ciktāl tie atbilst godīgai darījumu praksei. Turklāt šajā sakarā norādāms, ka nav arī attaisnojama tādu līgumsaistību noteikšana, kas ir pretēja Civillikuma 1. un 1415. pantam, pat ja otra līgumslēdzēja puse tam ir piekritusi.

Minētais attiecas arī uz civiltiesībām tipisko saistību tiesību pastiprināšanas līdzekli – līgumsodu. Proti, arī atbilstoši Civillikuma 1717. pantam līgumsoda apmēram, kaut arī to noteic līdzēji, jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei. Vērtējot to, vai sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu ir taisnīgas un pamatotas, apgabaltiesas ieskatā ir pamats atsaukties arī uz vispārējās tiesību normās noteiktajiem kritērijiem līgumsoda noteikšanai.

Likumdevējs par saistību neizpildi vispār ir noteicis, ka līgumsods, pirmkārt, ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, otrkārt, to nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošu maksājumu vai devumu veidā (Civillikuma 1716. panta otrā daļa).

Attiecībā par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) līgumsods var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 procentiem no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra (Civillikuma 1716. panta trešā daļa).

No minētā secināms, ka līgumsods par saistību neizpildi vispār nevar būt iepriekš nenoteikts, proti, neparedzams. Citiem vārdiem, tai ir jābūt konkrēti noteiktai summai, kas turklāt nedrīkst būt pieaugoša. Savukārt par saistību nepienācīgu izpildi līgumā ir jābūt atrunātam līgumsoda noteikšanas mehānismam. Turklāt tā var būt ne tikai noteikta summa, bet arī paredzēta procentu izteiksmē, ar noteikumu, ka nepārsniedz pamatparādu.

[9] Savukārt līdzpieteicējas līgumos ar piegādātājiem noteikušas sankcijas, neparedzot konkrētu piemērojamā līgumsoda apmēru vai arī nosakot pieaugošu līgumsodu, kas pārsniedz 10 %.

Apgabaltiesai, pārbaudot Konkurences padomes izlases kārtībā vērtētos līgumus, jāpiekrīt, ka šāda sankciju noteikšana ir uzskatāma par nesamērīgu līguma nosacījumu, tālab neatbilst Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktā noteiktajam aizliegumam.

Piemēram, SIA "BALTSTOR" un AS "HKScan Latvia" 2016. gada 1. septembrī noslēgtajā papildu vienošanās (pie preču piegādes līguma) noteikts, ka par katru vienošanās atrunāto pamatlīguma nosacījuma pārkāpumu pieteicēja tirgotājam var piemērot sankcijas 20 % apmērā no neatbilstoši piegādātās vai nepiegādātās preces summas iepirkuma cenas par katru konstatēto pārkāpumu (*sk. lietas 1. pielikuma 228. lapu*). Minētās sankcijas acīmredzami pārsniedz Civillikuma 1716. panta trešajā daļā norādīto līgumsoda par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu apmēra ierobežojumu. Tātad tās vēl jo vairāk nevar tikt atzītas par atbilstošām sankcijām Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta izpratnē.

Savukārt starp SIA "BALTSTOR" un AS "SIERA NAMS" 2017. gada 2. janvārī noslēgtajā preču piegādes līgumā paredzēts, ka par līguma pārkāpumu piegādātājam ir pienākums samaksāt taisnīgas un pamatotas sankcijas par katru konstatēto pārkāpumu (līguma 8.3., 8.4. punkts). Savukārt, ja pārdevējs pārkāpj 3.1.1. punkta noteikumus (nenodrošina stabilu un nepārtrauktu preču piegādi saskaņā ar pircēja pasūtījumu), piegādātājam ir pienākums samaksāt taisnīgas un pamatotas sankcijas par katru konstatēto pārkāpumu, bet ne vairāk par 10 % no preču vērtības (*sk. turpat 258., 259., 261., 262. lapu*).

Arī līgumos ar akciju sabiedrību "Cēsu alus" (2017. gada 1. februāra līguma 8.2. punkts; *sk. lietas 2. pielikuma 218. lapu*), AS "LIDO" (2016. gada 4. janvāra līguma 8.2. punkts; *sk. turpat 243. lapas otro atvērumu*), SIA "FOREVERS" (2016. gada 4. janvāra līguma 8.2. punkts; *sk. lietas 4. pielikuma 112. lapu*), AS "RĪGAS DZIRNAVNIEKS" (2016. gada 4. janvāra līguma pielikuma 8. sadaļa; *sk. turpat 148. lapu*) un SIA "VOLDEMĀRS" (2016. gada 1. augusta līguma 8.2. punkts; *sk. turpat 238. lapu*) ir ietverti līdzīga satura noteikumi, ka par līguma pārkāpumiem piegādātājiem ir pienākums samaksāt taisnīgas un pamatotas sankcijas par katru konstatēto pārkāpumu, nekonkretizējot līgumsodu.

Tātad par saistību nepienācīgu izpildi pieteicēja ir paredzējusi līgumsodu, kas vienā gadījumā var tikt ierobežots līdz

10 % no preču vērtības (darījumā ar AS "SIERA NAMS"). Pārējos gadījumos tam vispār nav nekāda atskaites punkta, ne arī matemātiska ierobežojuma. Bet arī tad, ja līgumsods ir paredzēts ne vairāk par 10 % no preču vērtības, tā apmērs nav pietiekami skaidri un nepārprotami definēts, jo neparedz skaidrus priekšnoteikumus, kas tiks ņemti vērā, katrā konkrētā gadījumā nosakot līgumsodu par saistību neizpildi.

Arī līdzpieteicējas, ņemot vērā pieteikumā norādīto, principā piekrīt, ka šāds līgumsods varētu nebūt pietiekami skaidrs un saprotams. Taču līdzpieteicēju ieskatā piegādātājam ir tiesības iebilst pret pārkāpuma faktu, tāpat kā pret līgumsodu, tālab šāda nekonkrēta līgumsoda noteikšana pati par sevi nenozīmē to, ka līdzpieteicējas līgumsodus nosaka nepamatoti un netaisnīgi.

Apgabaltiesa tam nevar piekrist. Vispirms jau tas vien, ka līgumslēdzējas (piegādātājas) samaksā līgumsodu, neliecina par to, ka tās tam ir piekritušas. Taču, kas ir jo būtiskāk, līguma noteikums, kas nav iepriekš skaidri definēts, bet var tikt vienpusēji interpretēts un piemērots atkarībā no konkrētajiem apstākļiem, un katrā konkrētā gadījumā prasa otras līgumslēdzējas puses aktīvu iesaistīšanos (piemēram, iebildumu izteikšanu), nekādā ziņā nevar tikt atzīts par samērīgu un atbilstošu godīgai darījumu praksei.

[10] Konkurences padome citstarp par neizpildāmiem un tālab netaisnīgiem atzinusi SIA "BALTSTOR" līgumos ar piegādātājiem noteiktās saistības rakstveidā brīdināt par preču nepiegādāšanu vismaz četras līdz desmit darba dienas (atkarībā no līguma) pirms atrunātā laika (visos līgumos 3.4. punkts; *sk. lietas 1. pielikuma 259. lapu* (līgums ar AS "SIERA NAMS"), *lietas 2. pielikuma 134. lapu* (līgums ar AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS"), *lietas 2. pielikuma 177. lapu* (līgums ar SIA "Rīgas Piensaimnieks"), *lietas 2. pielikuma 242. lapas otro atvērumu* (līgums ar AS "LIDO"), *lietas 3. pielikuma 82. lapu* (līgums ar SIA "Sanitex"), *lietas 4. pielikuma 110. lapu* (līgums ar SIA "FOREVERS") un *lietas 4. pielikuma 235. lapu* (līgums ar SIA "VOLDEMĀRS")).

Minētā līguma prasība ir aplūkojama kopsakarā ar noteikumu preču pasūtījumu veikt ne vēlāk kā vienu darba dienu pirms preču piegādes (visos līgumos 2.1. punkts; *sk. lietas 1. pielikuma 258. lapu* (līgums ar AS "SIERA NAMS"), *lietas 2. pielikuma 133. lapu* (līgums ar AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS"), *lietas 2. pielikuma 176. lapu* (līgums ar SIA "Rīgas Piensaimnieks"), *lietas 2. pielikuma 242. lapu* (līgums ar AS "LIDO"), *lietas 4. pielikuma 109. lapu* (līgums ar SIA "FOREVERS") un *lietas 4. pielikuma 234. lapu* (līgums ar SIA "VOLDEMĀRS")). Izņēmums ir darījums ar SIA "Sanitex", saskaņā ar kuru pasūtījums veicams ne vēlāk kā divas darba dienas pirms preču piegādes (līguma 2.1. punkts, *sk. lietas 3. pielikuma 81. lapu*).

Šajā sakarā arī atzīmējams, ka atbilstoši līgumiem preču pasūtījumu veic pircējs (tātad līdzpieteicējas), tātad tikai viņu ziņā ir tas, kad pasūtījums ir veicams, ar noteikumu, ka ne vēlāk kā vienu darba dienu pirms preču piegādes, vai SIA "Sanitex" gadījumā – divu darba dienu laikā. Taču, tā kā atbilstoši līgumam par preču piegādes neiespējamību piegādātājam līdzpieteicējas ir jābrīdina vismaz četras līdz desmit darba dienas pirms atrunātā laika, tad brīdināšana par preču nepiegādāšanu līgumā paredzētajā termiņā objektīvi nemaz nav iespējama. Tāpat paturams prātā, ka par līguma nepienācīgu izpildi piegādātājām ir pienākums mazumtirgotājām samaksāt līgumsodu. Tātad, ņemot vērā, ka par kavējumu nav iespējams savlaicīgi brīdināt, tas nozīmē automātiskas sekas līgumsoda veidā.

Līdz ar to šādi līguma noteikumi ir acīmredzami netaisnīgi un pārkāpj Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktā noteikto.

Apgabaltiesa jau iepriekš izteicās par to, ka līdzpieteicējām ir iepirkuma vara pār piegādātājiem. Tālab tas, ka piegādātājas, parakstot līgumus, ir piekritušas sev neizdevīgiem līguma nosacījumiem, šos noteikumus nepadara par taisnīgiem un pamatotiem. Apgabaltiesas ieskatā tieši pretēji. Tieši apstāklis, ka piegādātājas ir bijušas spiestas parakstīt līgumus ar tik acīmredzami neizdevīgiem un godīgai darījumu praksei neatbilstošiem līguma nosacījumiem (tostarp jau minētie nedefinētie līgumsodi), apstiprina līdzpieteicēju varu pār piegādātājiem. Piegādātājiem ir svarīgs to saražoto preču noieta tirgus, jo īpaši mazumtirdzniecības ķēdēs, par kādām uzskatāmas arī līdzpieteicējas. Tālab tieši līdzpieteicējas var diktēt sev izdevīgākus noteikumus kā priekšnoteikumu konkrētā ražotāja preču izvietošanai savos veikalos. Savukārt, jo mazāk tirgū pieredzējis un sevi pierādījis ražotājs, jo šī mazumtirgotāja ietekmes vara ir lielāka.

Apgabaltiesa arī nesaskata pamatojumu līdzpieteicēju argumentam, ka līdzpieteicējām būtu jānodrošina piegādātājiem neierobežots komforta līmenis ar iespēju bez nopietna iemesla nepildīt piegādes pienākumu. Apgabaltiesa, piekrītot iestādei, ka līguma noteikumi tādā redakcijā, kādā tie bija ar piegādātājiem noslēgtajos līgumos pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī, bija netaisnīgi, nav atzinusi, ka līdzpieteicējām vispār nebūtu jānodrošinās pret piegādātāju patvaļu. Tāds arī nav iestādes secinājums. Līdzpieteicējas nav kavētas izvēlēties saprātīgi izpildāmus un samērīgus noteikumus. Savukārt tas, kādi noteikumi būtu izvirzāmi, tostarp, lai pasargātu līdzpieteicējas pret piegādātāju negodprātīgu rīcību, ir tikai un vienīgi pašu līdzpieteicēju ziņā.

[11] Konkurences padome par netaisnīgiem atzinusi arī starp SIA "BALTSTOR" un AS "Dobeles dzirnavnieks" noslēgtajā līgumā ietverto noteikumu, saskaņā ar kuru piegādātājs apņemas samaksāt līgumsodu ne vairāk kā 10 % apmērā, ja pavadzīmē norādītā informācija un/vai piegādātā prece neatbilst līguma prasībām. Gadījumā, ja piegādātājs izraksta nepareizas cenas pavaddokumentā, SIA "BALTSTOR" patur tiesības nepieņemt visas izrakstītās preces pavaddokumentā. Savukārt piegādātājam ir pienākums 24 stundu laikā piegādāt SIA "BALTSTOR" preci ar pareizām cenām, pretējā gadījumā iestājas preču nepiegādes sankcijas (līguma 8.5. punkts, *sk. lietas 2. pielikuma 68. lapu*).

Citiem vārdiem, kā redzams no minētā līguma noteikuma, piegādātājam rodas sekas līgumsoda veidā, ja 24 stundu laikā netiek izlabota darījuma attaisnojuma dokumentā norādītā preces cena. Iestāde pārsūdzētajā lēmumā un arī

apgabaltiesai iesniegtajos paskaidrojumos norādījusi, ka iespēja 24 stundu laikā novērst pavadzīmē norādītās neprecīzās cenas faktiski nevar tikt īstenota, jo par cenu neprecizitāti piegādātājs no līdzpieteicējām uzzina, tikai saņemot faktūrrēķinu par soda naudas piemērošanu, kas tiek izrakstīti vismaz nedēļu pēc faktiskās preču piegādes. No lietas materiāliem redzams, ka soda nauda par nepareizi pavadzīmē norādīto cenu patiesi tiek aprēķināta un tās samaksu pamatojošs dokuments piegādātājam tiek izsniegts ievērojamu laiku pēc kļūdainā rēķina izrakstīšanas (*sk., piemēram, rēķinus lietas 2. pielikuma 87., 89. lapā*). Līdzpieteicējas nav iesniegušas pierādījumus par to, ka par līgumsoda piemērošanu pirms tam tiktu iesniegts brīdinājums.

Tādējādi jāpiekrīt Konkurences padomei, ka iespējamība novērst pavadzīmē pieļauto kļūdu attiecībā par preces cenu līgumā noteiktajā termiņā ir stipri ierobežota. Apgabaltiesa vienlaikus piekrīt arī līdzpieteicējām, ka tieši piegādātājam ir pienākums pavadzīmē norādīt pareizu – abpusēji nolīgtu un piegādātājam zināmu – cenu. Taču apgabaltiesa arī nesaskata, ka darījumā ar AS "Dobeles dzirnavnieks" nepareizi norādītās cenas būtu uzskatāmas par sistēmu un apzināti negodprātīgu piegādātājas rīcību nolūkā maldināt mazumtirgotājas. Visnotaļ līdzpieteicējas nav iesniegušas pārbaudei pierādījumus, kas par to liecinātu. Tālab apgabaltiesa ar lielu ticamības pakāpi pieļauj, ka tā tomēr ir piegādātāja pieļauta neuzmanība, kam, ņemot vērā pieteikumā norādītos argumentus, principā piekrīt arī līdzpieteicējas. Turklāt, kā pamatoti norāda iestāde, pret ko līdzpieteicējas nav iebildušas, šīs neprecizitātes cenu noteikšanā ir saistāmas ar gadījumiem, kad preces paredzēts piegādāt par akcijas cenu, taču preču pavadzīmē faktiski norādīta preces regulārā cena.

Tāpat apgabaltiesa atzīst par pamatotu līdzpieteicēju norādi, ka preču pieņemšana, pamatojoties uz kļūdaini izrakstītām pavadzīmēm, ir zināma pretimnākšana. Līdzpieteicējas, pieņemot preci, faktiski ir saistītas ar no attaisnojuma dokumenta izrietošo pienākumu samaksāt par preci, no šī dokumenta rodas arī nodokļu sekas. Tādējādi vērtējums par šā pienākuma – 24 stundu laikā iesniegt pareizu pavadzīmi – nepamatotību nav viennozīmīgs, jo piegādātājam ir jānodrošina, ka par preču piegādi tiek noformēts darījuma noteikumiem atbilstošs attaisnojuma dokuments. Taču apgabaltiesas ieskatā vēlreiz atgādināms, ka lielākajā daļā gadījumu neprecizitātes radušās, kļūdaini akcijas precēm piemērojot regulāro cenu, tālab jautājumu par akciju atlaidi var risināt arī citādi, nekavējot preču pieņemšanu un tālāku izvietošanu veikalos. Turklāt līdzpieteicējas šādu mehānismu ir atradušas un faktiski piemēro. Kā redzams no SIA "BALTSTOR" AS "Dobeles dzirnavnieks" izrakstītā rēķina par soda naudas piemērošanu cenu neprecizitātes gadījumā, līgumsoda aprēķinā faktiski ir iekļauta cenas novirze (*sk. lietas 2. pielikuma 87. lapu kopsakarā ar 88. lapu*). Citiem vārdiem, ar cenu novirzi līdzpieteicēja atgūst par preci pārmaksāto cenu. Apgabaltiesa arī piekrīt līdzpieteicējām, ka cenu novirzes iekļaušana rēķinā ir pamatota, jo šādā veidā līdzpieteicējas atgūst bez tiesiska pamata preču pavadzīmē norādītās preces cenas starpību ar piegādes līgumā vai vienošanās norādīto cenu.

Tomēr apgabaltiesa nevar pievienoties līdzpieteicējām, ka par samērīgu būtu atzīstams par šo kļūdu noteiktais līgumsoda apmērs līdz pat 10 % apmērā no pamatparāda summas. Pati līguma klauzula varētu neradīt samērīguma problēmu, ja vien tā tiktu taisnīgi piemērota. Detalizētu pamatojumu šādam secinājumam apgabaltiesa sniegs turpmākajos sprieduma punktos. Taču apgabaltiesas ieskatā nevis līguma noteikums pats par sevi ir netaisnīgs, bet tas, kādā veidā līdzpieteicējas interpretē jēdzienu "pamatparāds", no kura attiecīgi tiek aprēķināts līgumsods. Savukārt šī netaisnīgā jēdziena "pamatparāds" interpretācija pašu līguma noteikumu padara par godīgai komercpraksei neatbilstošu.

[12] Konkurences padome atzinusi, ka līdzpieteicējas ne tikai AS "Dobeles dzirnavnieks", bet arī AS "HKScan Latvia", SIA "Gaļas nams-Ādaži", AS "RĪGAS DZIRNAVNIEKS", AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS", SIA "Rīgas Piensaimnieks", SIA "Sanitex", SIA "LAČI", SIA " Latvijas Piens", AS "LIDO", SIA "BALTĀ BURA" un SIA EUGESTA un Partneri" faktiski piemērojušas līgumsodu par neprecīzas cenas norādīšanu preču pavadzīmē. Tālab apgabaltiesa aplūkos tos kopā. Līgumsods aprēķināts nevis no preču cenas, par kādu prece bija jāpiegādā, bet gan no preču pavadzīmē faktiski norādītās palielinātās un līgumam neatbilstošās preces cenas, proti, kā norādīts pārsūdzētajā lēmumā, nepareizi noteiktās/izvēlētās bāzes preču cenas.

Līdzpieteicēja argumentē, ka mazumtirgotāju aprēķinātais līgumsods atbilst līgumsodam Civillikuma izpratnē, jo gan soda un preventīvi ietekmē piegādātājus, sekmējot līguma noteikumu ievērošanu nākotnē, gan kompensē vai samazina mazumtirgotāju zaudējumus. Savukārt Konkurences padomes aprēķina metode, pieskaitot līgumsoda summai kompensāciju par cenu novirzi un šo matemātisko kopsummu nodēvējot par kopējo līgumsodu, ir nepamatota un kļūdaina.

Aplūkojot konkrētās pavadzīmes, kurās noteikts līgumsods par preču pavadzīmē kļūdaini norādītu cenu, jāpiekrīt iestādei, ka līgumsods aprēķināts nevis no cenas, par kādu prece bija jāpiegādā (tā saucamās kontroles piegādes cenas), bet no faktiskās, proti, nepareizi noteiktās piegādes cenas (*sk., piemēram, lietas 2. pielikuma 87. lapu kopsakarā ar 88. lapu; 3. pielikuma 164.-167. lapu kopsakarā ar 169.-172. lapu; 4. pielikuma 165. un 182. lapu un to otro atvērumu; 10. pielikuma 83. lapu kopsakarā ar 84. lapu; 11. pielikuma 187. lapu kopsakarā ar 188. lapu; 12. pielikuma 123. lapu kopsakarā ar 124. lapu, 165. lapu kopsakarā ar 166. lapu; 15. pielikuma 34.-35. lapu kopsakarā ar 36. lapu; 21. pielikuma 38. lapu kopsakarā ar 39. lapu; 22. pielikuma 90. lapu kopsakarā ar 91. lapu; 23. pielikuma 29. lapu kopsakarā ar 30. lapu*). Attiecīgi līgumsods aprēķināts no summas, kas ir lielāka par cenu, par kādu piegādātājs ar mazumtirgotāju patiesībā vienojušies. Savukārt nepareizi noteikts pamatparāds (par bāzi uzskatot nepareizo cenu) cēloņsakarīgi rada to, ka faktiskais soda naudas apmērs pārsniedz vispirms jau pašā līgumā ar piegādātāju noteikto (atsevišķos gadījumos tas pārsniedz pat 100 %), bet vēl vairāk Civillikuma 1716. panta trešajā daļā noteikto 10 % slieksni no pamatparāda summas, kam faktiski, ņemot vērā pieteikumā minēto, piekrīt arī līdzpieteicējas.

Vērtējot to, vai šāda rīcība atbilst godīgai komercpraksei, no vienas puses, var piekrist, ka nepareiza cenas norāde pavadzīmē vispārīgi rada tādas pašas sekas kā preces nepiegāde, jo līdzpieteicējas nav saistītas pieņemt preci, pamatojoties uz kļūdaini sagatavotu pavadzīmi, kas cēloņsakarīgi līdzpieteicējām var radīt zaudējumus no preču iztrūkuma veikalā. No

otras puses, kā norāda arī pašas līdzpieteicējas, tās preci faktiski vienmēr ir pieņēmušas. Turklāt, kā minēts iepriekš, līdzpieteicējas, vismaz daļā darījumu iekļaujot cenu novirzi līgumsoda rēķinā, faktiski arī ir atguvušas pārmaksāto starpību (*sk., piemēram, lietas 2. pielikuma 87. lapu kopsakarā ar 88. lapu, 10. pielikuma 83. lapu kopsakarā ar 84. lapu, 15. pielikuma 34.-35. lapu kopsakarā ar 36. lapu, 19. pielikuma 226.-227. lapu kopsakarā ar 228. lapu*). Tātad principā šī kļūda līdzpieteicējām, izņemot attiecībā uz attaisnojuma dokumentu administrēšanu (to pareizības un atbilstības pārbaudi un secīgu faktūrrēķinu par soda naudas piemērošanu izrakstīšanu), citus zaudējumus par nepamatotu preces vērtības pārmaksu nerada. Arī līdzpieteicējas nav norādījušas pretējo.

Tādējādi nevar piekrist līdzpieteicējām, ka līgumsods, kas tiek aprēķināts no nepareizi noteiktās bāzes preču cenas, būtu atbilstošs un taisnīgs, jo tiek noteikts no preces cenas, par kādu patiesībā līgumslēdzēji nav vienojušies. Turklāt visos gadījumos tas pārsniedz Civillikuma 1716. panta trešajā daļā noteikto 10 % slieksni.

Vienlaikus apgabaltiesa nesaskata, ka cenu novirzes (starpība starp pareizo piegādes cenu un faktiski pavadzīmē norādīto) iekļaušana rēķinā pati par sevi būtu uzskatāma par sankciju, proti, sodošu maksājumu. Ar šo cenu novirzi līdzpieteicējas faktiski atgūst nepareizi noteiktās cenas dēļ radušos pārmaksu. Faktiski to, ka cenu novirze varētu tikt atzīta par objektīvu maksājumu, ir secinājusi arī iestāde (*sk. pārsūdzētā lēmuma 146. rindkopu*). Šajā sakarā gan vēršama līdzpieteicēju uzmanība, ka ierakstiem grāmatvedības reģistros ir jāatbilst darījuma attaisnojuma dokumentos norādītajai informācijai. Kamēr pašas pieteicējas rēķinā cenu novirze tiek atšifrēta kā soda nauda, par tādu arī šis maksājums ir uzskatāms.

[13] Konkurences padome papildus minētajam atzinusi par netaisnīgām par preču nepiegādi AS "Dobeles dzirnavnieks", SIA "Gaļas nams-Ādaži", AS "RĪGAS DZIRNAVNIEKS", AS "SIERA NAMS", AS "HKScan Latvia", SIA EUGESTA un Partneri", AS "RĪGAS PIENA KOMBINĀTS", SIA "Rīgas Piensaimnieks", SIA "FOREVERS", SIA "VOLDEMĀRS", SIA "LĀČI", SIA " Latvijas Piens" un AS "LIDO" piemērotās sankcijas, kas pārsniedz 10 % no pamatparāda summas.

Visos minētajos gadījumos (izņemot AS "HKScan Latvia", kur soda apmērs ir 20 % no faktiskās piegādes cenas, kas atspoguļota pavadzīmē, *sk. piemēram, lietas 10. pielikuma 86.-87. lapu kopsakarā ar 88.-89. lapu,*) līgumsods preču nepilnīgas piegādes gadījumā piemērots 100 % apmērā no pamatparāda summas (*sk., piemēram, lietas 2. pielikuma 91. lapu kopsakarā ar 92. lapu; 4. pielikuma 152. lapas otro atvērumu un 153. lapu, 186. lapu un tās otro atvērumu; 10. pielikuma 121. lapu kopsakarā ar 122. lapu, 229.-232. lapu kopsakarā ar 233.-235. lapu; 11. pielikuma 193.-194. lapu kopsakarā ar 195. lapu, 231. lapu kopsakarā ar 232. lapu; 12. pielikuma 148. lapu kopsakarā ar 149. lapu, 157. lapu un tās otro atvērumu; 13. pielikuma 103. lapu kopsakarā ar 104. lapu, 202. lapu kopsakarā ar 203. lapu; 22. pielikuma 117.-120. lapu kopsakarā ar 121.-122. lapu*).

Kā minēts iepriekš, atbilstoši Civillikuma 1716. panta trešajai daļai par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) līgumsods var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 procentiem no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra. Ņemot vērā minēto, sankcijas, kas pārsniedz citētajā tiesību normā norādīto maksimālo apmēru, vēl vairāk nevar tik uzskatītas par atbilstošām Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punktam.

Līdzpieteicējas norāda, ka Civillikuma normas saistību neizpildes gadījumā neparedz līgumsoda apmēra ierobežojumus. Var piekrist līdzpieteicējām, ka Civillikuma 1716. panta otrā daļa par saistību neizpildi vispār neparedz līgumsoda apmēra ierobežojumu. Taču paturams prātā, ka minētā tiesību norma ir piemērojama tiktāl, ciktāl to neierobežo no Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta izrietošais aizliegums noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu. Citiem vārdiem, jebkuras sankcijas, tostarp par saistību neizpildi vispār, piemērojamas Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta gaismā, tā, lai tās būtu taisnīgas un samērīgas ar darījuma partnera pieļauto pārkāpumu. Kā redzams, līdzpieteicējas pašas nav konkretizējušas, kuros gadījumos līgumsods piemērots par nepilnīgu preču piegādi un kuros par preču nepiegādi vispār. Kā paskaidrojumos norāda iestāde, līdzpieteicēju datorsistēma automātiski ģenerē faktūrrēķinus, nevērtējot pārkāpuma saturu un veidu, visos gadījumos piemērojot 100 % soda naudu no nepiegādāto preču summas. Pret šo iestādes secinājumu līdzpieteicējas nav iebildušas. Ņemot vērā minēto, automātiska maksimālā līgumsoda piemērošana visiem piegādātājiem, nevērtējot pārkāpumu pēc būtības, neatbilst godīgai komercpraksei.

Līdzpieteicēju arguments, ka piegādātāji nav izteikuši iebildumus un līgumsodus labprātīgi ir samaksājuši, tostarp ieskaita veidā, neattaisno to, ka šādu sankciju noteikšana nav atbilstoša godīgai komercpraksei. Apgabaltiesa jau iepriekš to norādīja un atkārtoti uzsver, tostarp atsaucoties uz Eiropas Komisijas norādīto, ka tieši "baiļu faktors" jeb bažas par to, ka spēcīgākā puse var izbeigt komerciālās attiecības, vājāko pusi, attiecībā uz kuru piemēro negodīgu tirdzniecības praksi, var atturēt no tiesisku pasākumu veikšanas (*sal. Eiropas Komisijas 2014. gada 15. jūlija paziņojuma Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē" 4.2. punkts; https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri= CELEX: 52014DC0472*).

Neiztur kritiku arī līdzpieteicēju norādītais, ka zemāka apmēra līgumsoda piemērošana (10 %) apmērā būtu bezjēdzīga un nesasniegtu nevienu no Civillikumā nostiprinātā līgumsoda institūta mērķiem tāpēc, ka rēķinu summa ir niecīga. Jāpiekrīt iestādei, ja līgumsoda apmērs pārsniedz 10 %, tas ir prettiesisks, un nav nozīmes vērtējumam par tā būtiskumu naudas izteiksmē. Tāpat par pamatotu atzīstams Konkurences padomes paskaidrojumos apgabaltiesai minētais, ka par rēķinu noformēšanu līdzpieteicējām radušos izdevumus nav pamata pārlikt uz piegādātājām, tas ir līdzpieteicēju pašu atbildības

jautājums, kādā veidā un cik efektīvi gan no cilvēkresursu, gan no citu resursu viedokļa tiek apstrādāti un administrēti rēķini. Visbeidzot, kā jau minēts iepriekš, līdzpieteicējas nav arī norādījušas un iesniegušas pierādījumus, kas apstiprinātu apgalvojumu, ka piemērotie līgumsodi, kas nepārsniedz 10 %, pārsniegtu līdzpieteicējām faktiski radītos zaudējumus.

[14] Apkopojot minēto, apgabaltiesa atzīst, ka Konkurences padome pamatoti konstatējusi līdzpieteicēju pieļautu negodīgu komercpraksi, kas izpaužas kā netaisnīgu un nepamatotu sankciju piemērošana pārtikas preču piegādātājiem. Apgabaltiesa, pārbaudot pārsūdzētajā lēmumā minēto pamatojumu kopsakarā ar līdzpieteicēju argumentiem, secina, ka uz visiem būtiskajiem līdzpieteicēju argumentiem ir atbildēts.

[15] Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa kā pēdējam pievērsīsies līdzpieteicēju argumentam par to, vai Konkurences padome pamatoti pieņēma sodošu lēmumu, nevis lēmumu par lietas izpētes izbeigšanu ar rakstveida apņemšanos.

Iestāde kā pretargumentu norāda, ka līdzpieteicējas, atbildot uz Konkurences padomes paziņojumā norādītajiem faktiem, neatzina, ka to rīcība būtu pretrunā Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likumam. Tādējādi līdzpieteicēju rīcība, no vienas puses, iebilstot pret pārkāpumu, no otras puses, vienlaicīgi lūdzot iestādi pieņemt rakstveida apņemšanos, izbeidzot lietas izpēti, ir savstarpēji pretrunīga rīcība, kas neliecina par iespējamā pārkāpuma apzināšanos un patiesu vēlmi to novērst.

Apgabaltiesa šādai Konkurences padomes nostājai pievienojas. Arī aplūkojot līdzpieteicēju argumentus pieteikumā, apgabaltiesa nekonstatē, ka līdzpieteicējas būtu apzinājušās pārkāpuma saturu un nozīmīgumu. Proti, ka tās ar savu iepirkuma varu faktiski ir piespiedušas piegādātājus piekrist netaisnīgiem un tostarp arī nesamērīgiem līguma noteikumiem, turklāt tos arī aktīvi piemērojušas, kaut gan, kā norāda Konkurences padome, kam tostarp līdzpieteicējas neiebilst, iestāde iepriekš tās ir konsultējusi par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanu. Tādēļ apgabaltiesa piekrīt iestādei, ka ir saskatāma līdzpieteicēju patiesā interese rakstveida apņemšanās noslēgšanai nevis tāpēc, lai novērstu pārkāpumu, bet gan tāpēc, lai izvairītos no soda.

Apgabaltiesa arī nesaskata, ka līdzpieteicējām noteiktais sods būtu nesamērīgs. Tas ir noteikts 0,05 % apmērā no pēdējā pārskata gada neto apgrozījuma. Paturot prātā, ka likumdevējs ir atzinis, ka par šādu pārkāpumu naudas sods var tikt piemērots pat līdz 0,15 % (Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 9. panta otrā daļa kopsakarā ar Ministru kabineta 2016. gada 29. marta noteikumu Nr. 179 "Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem" 17.1. apakšpunktu). Šajā sakarā arī jāpiekrīt iestādei, ka līdzpieteicējām piemērotais naudas sods nav sasaistāms ar līdzpieteicēju piemērotās negodīgās komercprakses faktiskās izpildes gadījumiem, bet gan ar līdzpieteicēju pieļauto pārkāpumu kopumā. Proti, kā pierāda lietā pārbaudīto pierādījumu kopums, līdzpieteicējas negodīgu komercpraksi piemēro visiem piegādātājiem, tā ir sistemātiska un visaptveroša prakse, turklāt bez iespējas piegādātājiem objektīvi iebilst pret netaisnīgajiem līguma noteikumiem un nesamērīgo sankciju faktisko piemērošanas praksi. Piemēram, arī pati pieteicēja nav iebildusi pret to, ka labprātīgas līgumsodu nomaksas iespējas nepildīšanas gadījumā tā piemēro vienpusēju ieskaitu. Tālab nav pamata atsaukties uz līgumslēgšanas brīvību un darījuma pušu vienlīdzību.

Tādējādi sods ir nepieciešams un samērīgs ar izdarīto pārkāpumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251. pantu un 329. pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt sabiedrības ar ierobežotu atbildību "BALTSTOR" un sabiedrības ar ierobežotu atbildību "LENOKA SIA" pieteikumu par Konkurences padomes 2018. gada 9. marta lēmuma Nr. E02-4 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente L. Paegļkalna

Tiesnesis K. Berķis

Tiesnesis M. Birzgalis